

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

בפני כב' השופט אייל דורון

שמעון שראל
ע"י עו"ד ע' זנדבנק

התובע

נגד

הליכוד - תנועה לאומית ליברלית
ע"י עו"ד א' הלוי

הנתבעת

פסק דין

1

2

תביעה כספית נזיקית בסך 499,879 ₪.

3

4

רקע

5

6 1. התובע, רו"ח במקצועו וחבר בתנועת הליכוד - תנועה לאומית ליברלית (להלן: "הליכוד") מזה
7 שנים רבות, התמודד במסגרת הבחירות המקדימות של הליכוד לכנסת ה-18 שהתקיימו ביום
8 8.12.08 (להלן: "הבחירות המקדימות" או "הפריימריס"). מועמדי הליכוד לכנסת נבחרו מבין
9 המתמודדים ברשימה ארצית, לרבות רשימה של "עולים חדשים", ומבין המתמודדים במחוזות
10 הבחירה. התובע התמודד במסגרת רשימת המתמודדים שהגישו מועמדותם במחוז חיפה.
11 בהתאם להוראות תקנון הבחירות המקדימות, למועמד אשר ייבחר למקום הראשון במחוז
12 חיפה הוקצה מראש מיקום מסויים ברשימת הליכוד לכנסת ה-18.

13

14 2. הבוחרים התבקשו להצביע עבור 10 מועמדים מהרשימה הארצית, 2 מועמדים מרשימת
15 העולים וכן עבור מועמד אחד ממחוז הבחירה הספציפי של כל בוחר. ההצבעה בבחירות
16 המקדימות, ובכלל זה במחוז חיפה, התבצעה על גבי צגי מחשב, בדרך הבאה: על צג המחשב
17 הופיע מסך בחירה, בו הוצגו מספריהם של כל המועמדים - ברשימה הארצית, ברשימת העולים
18 וברשימת המחוז הספציפי של בעל זכות הבחירה, מספרים אשר היו ידועים מבעוד מועד שכן
19 הוקצו לכל מועמד ע"י ועדת הבחירות המרכזית של הליכוד זמן רב מראש. בשלב ראשון
20 התבצעה הבחירה באמצעות מגע האצבע של הבוחר במספר המועמד הרצוי. עם הלחיצה על
21 המספרים שנבחרו הופיעו שמותיהם של המועמדים שנבחרו בצירוף מספריהם בתוך חלונית
22 בצדו השמאלי של המסך. לאחר סיום בחירת כל המועמדים משלוש הרשימות (ארצית, עולים,
23 מחוזית), הופיע על צג המחשב מסך חדש (להלן: "מסך האישור") בו הופיעו תמונותיהם של
24 כלל המועמדים שנבחרו על ידי אותו בוחר בצירוף שמותיהם ומספריהם ולבוחר ניתנה
25 האפשרות לאשר את בחירתו או לשנותה.
26

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

3. בבוקרו של יום הבחירות המקדימות התברר לתובע כי התמונה המופיעה לצד שמו ומספרו במסך האישור איננה תמונתו שלו אלא תמונתו של מועמד אחר, מזוקן, מרשימת העולים. התובע ואנשיו פנו לגורמים שונים בליכוד, לרבות פניה בכתב אל ועדת הבחירות המרכזית של הליכוד, בדרישה לעצור את ההצבעה ולתקן את הטעות. הטעות לא תוקנה והתמונה השגויה המשיכה להופיע לאורך כל יום הפריימריס.
4. התובע הגיע בפריימריס למקום השישי והאחרון מבין המועמדים ממחוז חיפה. ואלה היו תוצאות הבחירות המקדימות במחוז חיפה: המועמד שנבחר למקום הראשון קיבל 1,510 קולות; המועמד שנבחר למקום השני קיבל 976 קולות; המועמד שנבחר למקום השלישי קיבל 969 קולות; המועמד שנבחר למקום הרביעי קיבל 513 קולות; המועמד שנבחר למקום החמישי קיבל 434 קולות. ואילו התובע, שנבחר למקום השישי והאחרון, קיבל 246 קולות.
5. לאחר הפריימריס הגיש התובע עתירה לועדת הבחירות המרכזית של הליכוד, בראשות השופט (בדימוס) יהושע גרוס, בה עתר לביטול הבחירות המקדימות שהתקיימו במחוז חיפה וקיומן של בחירות חוזרות. זו דחתה את העתירה, אך הורתה להשיב לתובע את דמי ההשתתפות בבחירות ששילם, בסך של 10,000 ₪, שאכן הוחזרו לו. וזו תמצית החלטת הועדה מיום 14.12.08:
- "לאחר עיון בבקשה ובתמונות שהוגשו לועדה, הגיעה ועדת הבחירות למסקנה כי אין הצדקה לביטול הבחירות המקדימות לגבי מחוז חיפה. הבוחרים המממשים את זכותם באזור ההצבעה מצביעים על פי מספר המועמד ושמו, ואלה הוצגו בבירור לגבי העותר. אין גם לומר כי התמונה שהוצגה בצד שמו אינה דומה לו כלל, אף שיש שוני מסויים בפרט לגבי הזקן המתנוסס על פני המועמד שבתמונה. יש לציין כי גם לאור בחינת ההפרשים הניכרים שבקולות שניתנו לעותר לבין המועמדים האחרים שברשימת מחוז חיפה, אין לעותר כל סיכוי להביא לשינוי התוצאה לטובתו באורח ריאלי.**
- לפיכך יש לדחות את העתירה. עם זאת, לנוכח עוגמת הנפש שנגרמה לעותר, אנו מורים להחזיר לו את סכום הכסף ששילם בעת הרשמת מועמדותו."**
6. בסופו של דבר, בבחירות לכנסת ה-18 קיבלה סיעת הליכוד 27 מנדטים, כך שהמועמד אשר נבחר למקום הראשון במחוז חיפה, שהוצב במקום ה-30 ברשימת הליכוד, לא נבחר לכנסת.
7. התובע דורש בתביעה זו פיצוי בסך כולל של 499,879 ₪, לפי הפירוט הבא: 198,490 ₪ בגין הוצאותיו במסגרת מערכת הבחירות; 90,000 ₪ בגין הפסד הכנסה בתקופה בה נעדר מעבודתו לצורך ניהול מערכת הבחירות; 150,000 ₪ בגין עוגמת נפש; 61,389 ₪ בגין הפרשי הצמדה וריבית על הסכומים האמורים עד למועד הגשת התביעה.
8. במסגרת מסכת הראיות בתיק הוגש מטעם התובע תצהיר עדות ראשית שלו עצמו, ומטעם הנתבעת הוגש תצהיר עדות ראשית של מר רפי דואק, מ"מ מנכ"ל הליכוד ומזכיר ועדת הבחירות המרכזית של הליכוד במועדים הרלבנטיים. שניהם נחקרו על תצהיריהם. כן העידו מטעם התובע שני עדים נוספים, מר הרצל עכו ומר דורון אטיאס, מבלי שהוגשו תצהיריהם.

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

טענות הצדדים

טענות התובע

9. התובע טוען כי הוא דמות מוכרת וידועה בקרב מצביעי הליכוד באזור חיפה וכי לקראת הבחירות המקדימות הוא ניהל מערכת בחירות אינטנסיבית על מנת לקדם את מועמדותו ולקבע את חזותו בתודעת הבוחרים באמצעים הבאים: שלטי חוצות עם תמונתו שנתלו בחיפה והסביבה, הפעלת אתר אינטרנט שכלל סרטונים עליו ועל פועלו, הופעות בעיתונות, ברדיו ובטלוויזיה, וכן קיום אסיפות בוחרים וחוגי בית.
10. התובע טוען כי על פי בדיקותיו ערב הבחירות המקדימות, הוא היה המועמד המוביל בבחירות במחוז חיפה וכי לפחות 2,000 בוחרים גמרו בדעתם להצביע עבורו.
11. התובע טוען כי התמונה השגויה שהופיעה במחשבים שבקלפיות ביום הפריימריס גרמה למצביעים רבים לחזור בהם מכוונתם להצביע עבורו ובשל כך הצביעו למועמד אחר תחתיו. התובע טוען כי המועמד שתמונתו הופיעה במקום תמונתו, היה מועמד המזוהה עם ח"כ משה פייגלין וזרם "הימין הקיצוני" בליכוד, אשר "איננו מקובל" במחוז חיפה, וכי עובדה זו גרמה אף היא לפגיעה ברצון להצביע עבור התובע שהצטייר כמשוייך לזרם זה בליכוד.
12. התובע מוסיף וטוען כי התקלה ארעה כשעתיים-שלוש לאחר תחילת ההצבעה וכי הבוחרים אשר כן הצביעו עבורו עשו זאת בטרם ארעה התקלה. עוד טוען התובע כי על אף שאחוזי ההצבעה בשעות הבוקר המוקדמות נמוכים, בשעות אלה הצביעו עבורו מאות מצביעים, דבר אשר מעיד באופן חד משמעי כי אלמלא הטעות בתמונה היה מקבל התובע אלפי קולות. ייאמר כבר עתה כי טענה עובדתית זו, בדבר שעת התקלה, הועלתה לראשונה בסיכומי התובע.
13. התובע טוען כי לאחר גילוי הטעות פנה אל הממונה על הקלפי במרכז הקונגרסים בחיפה, עו"ד חני גרופר, הודיע לה על התקלה וביקש כי תעצור את ההצבעה. זו דחתה את בקשתו אך ציינה את דבר התקלה בפרוטוקול ההצבעה. התובע פנה גם למר רפי דואק בועדת הבחירות המרכזית אשר השיב כי התקלה תטופל. ב"כ התובע שלח ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית של הליכוד, השופט גרוס, הודעה בכתב על התקלה, ומנהל מטה הבחירות של התובע התקשר לחברת "מלם" שהיתה אחראית על מערכת המחשב בבחירות המקדימות והתריע בפניהם על התקלה. על אף כל האמור לא תוקנה הטעות והתמונה השגויה המשיכה להופיע עד סגירת הקלפיות.

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

14. התובע טוען כי תוצאות הבחירות המקדימות קבעו לא רק את רשימת המועמדים של הליכוד
לכנסת ה-18 אלא אף את מעמדם של המועמדים בתוך המפלגה, הן במישור הארצי והן
במישור האזורי.
15. התובע טוען כי נזקיו נגרמו כתוצאה מרשלנותה של הנתבעת שבאה לידי ביטוי במעשים
ובמחדלים הבאים: הנתבעת יישמה תוכנית מחשב לקויה; הנתבעת לא הנהיגה סידורי בקרה
מתאימים שיאפשרו לתקן טעויות; הנתבעת התעלמה מדרישות התובע לתקן את המעוות על
אף פניות שנעשו אליה בזמן אמת.
16. באשר לשאלת הקשר הסיבתי טוען התובע כי אין ספק שהנזק שנגרם לו הוא תוצאה ישירה של
הטעות בתמונה במסך האישור וכי לא היה כל גורם אחר שאפשר לייחס לו את הנזק. התובע
טוען כי מר דואק לא חלק על כך וכי הליכוד לא הביא כל ראיה המוכיחה אחרת.

טענות הנתבעת

17. הנתבעת טוענת כי ההצבעה עבור מועמד מסוים התבצעה באמצעות בחירה במספרו של
המועמד ולא באמצעות בחירת תמונתו, כאשר תמונתו של המועמד הופיעה רק לאחר השלמת
תהליך ההצבעה ולצורך אישור הבחירה. לשיטת הנתבעת, תמונתו של המועמד לא היוותה חלק
מתהליך ההצבעה אלא "מימד ויזואלי" שנועד לשוות לתהליך ההצבעה "מימד אנושי".
18. הנתבעת טוענת כי העובדה שההצבעה נעשת באמצעות מספר המועמד היתה ידועה מראש
לבוחרי הליכוד, שנערכו להצבעה באמצעות רשימות, אשר כללו את שמותיהם ומספריהם של
המועמדים עבורם ביקשו להצביע.
19. הנתבעת טוענת כי היא נקטה, באמצעות ועדת הבחירות המרכזית שלה, בכל אמצעי הזהירות
הסבירים שנדרשו על מנת להבטיח בחירה חופשית לבוחרים וכדי שתוצאות הבחירות יהיו
תוצאות אמת שישקפו את רצון הבוחרים: הנתבעת מסרה את ניהול הבחירות לחברת "מלס"
שנטען כי היא חברה בעלת מוניטין בתחום ניהול בחירות ממוחשבות ושהיתה אחראית לתקן
את התקלה שאירעה; החברה שלחה לכל הבוחרים, מבעוד מועד, "הודעה לבוחר" אשר כללה
את שמותיהם ומספריהם של כל המועמדים ללא תמונותיהם; בכל אחד מאתרי ההצבעה נכחו
חברי ועדת קלפי מטעם הנתבעת, וביניהם עו"ד, אליהם יכלו לפנות הבוחרים בכל דבר ועניין
ובכל שאלה בנוגע להצבעה.
20. הנתבעת טוענת כי התובע לא הוכיח כי קיים קשר סיבתי בין שיבוץ התמונה השגויה לבין
הנזקים שנגרמו לו כביכול וכי התובע לא הוכיח שהתוצאות לא שיקפו את רצון הבוחרים.

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

- 1 .21. הנתבעת טוענת כי טענת התובע לפיה כ-2,000 נש בוחרים היו צפויים להצביע עבורו לא הוכחה
2 בראיה כלשהי והיא איננה מתיישבת מבחינה הגיונית עם תוצאות הבחירות.
3
4 .22. הנתבעת טוענת כי החלטתה של ועדת הבחירות המרכזית של הליכוד שלא לפסול את הבחירות
5 המקדימות, עולה בקנה אחד עם הלכת בית המשפט העליון לפיה אחד התנאים לביטול בחירות
6 הוא שמדובר בליקוי שיש בו כדי להשפיע על תוצאות הבחירות, תנאי שלא התקיים בענייננו.
7
8 .23. הנתבעת טוענת כי מאחר שמעדותו של התובע עולה כי היו לו אנשים מטעמו בכל קלפי ומאחר
9 שקיומה של התמונה השגויה נודע לתובע כבר בשעות הבוקר המוקדמות, עמדו לרשות התובע
10 למעלה מ-10 שעות בהן יכול היה התובע להודיע לכל תומכיו, הן בהודעה מוקדמת טלפונית
11 באמצעות מטה הבחירות שלו הן בהודעה בעל פה בפתח הקלפיות, כי התמונה המופיעה במסך
12 האישור שגויה וכי יש להתעלם ממנה.
13
14 .24. הנתבעת מוסיפה כי ממילא המועמד שנבחר למקום הראשון במחוז חיפה לא נבחר לכהן כחבר
15 כנסת מאחר שהוצב במקום ה-30 ברשימה לכנסת בעוד שסיעת הליכוד קיבלה בבחירות 27
16 מנדטים בלבד. כמו כן, טוענת הנתבעת, שהתובע לא הוכיח כי חל פירות במעמדו במפלגה.
17

דיון והכרעה

- 18
19
20 .25. בשנים האחרונות ניתן להבחין במגמות שונות בפסיקה בנוגע לדרך הניתוח הרצויה של עולת
21 הרשלנות, האם על פי "המודל המסורתי" לניתוח העוולה [ראו, בקליפת אגוז: פסק דינו של כב'
22 השופט י' עמית בע"א 4486/11 פלוני נ' פלוני (15.7.2013)] ("עניין פלוני"), בפסקאות 10-11, או
23 שמא יש לאמץ מודל מוצע שונה באשר לאופן עריכת הבחינה, כמפורט בפסק דינו של כב'
24 השופט י' עמית בעניין פלוני הנ"ל [מפסקה 12 ואילך, וראו אסמכתאות שם, בפסקה 13 רישא].
25 גישה שונה מגישה מוצעת זו, מוצאת ביטוי, למשל, בפסקי הדין של כב' השופטים הנדל ושוהם,
26 בע"א 3521/11 וגנר נ' עבדי (22.6.2014). נראה כי, כפי העולה גם מדבריו של כב' השופט דנציגר
27 שנמנה על הרכב השופטים בשתי פרשות אלה, טרם גובשה הלכה חד משמעית בנושא זה. מכל
28 מקום, מאחר וממילא לטעמי מקרה זה אינו נמנה על אותם מקרים שכיחים המשתייכים
29 ל"ליבת דיני הנזיקין" [כמפורט בפסק דינו של כב' השופט עמית, בפסקה 14], אסתפק בהפניה
30 למחלוקת פוסקים זו ואצא מנקודת הנחה כי יש לדון בתביעה בהתאם למודל המסורתי.
31
32 .26. כידוע, עולת הרשלנות מורכבת מכמה יסודות: קיומה של חובת זהירות - מושגית וקונקרטית;
33 אשם - התנהגות המהווה הפרת חובת הזהירות (על פי רוב, התרשלנות); קשר סיבתי - עובדתי
34 ומשפטי, בין האשם לבין הנזק; וכמובן - נזק.
35

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

- 1 חובת זהירות - באשר לקיומה של חובת זהירות, נראה כי הנתבעת כלל אינה חולקת על קיומה,
2 שכן לא העלתה כל טענה בהקשר זה. במישור המושגי, ברור למדי כי מפלגה המקיימת הליך
3 בחירות פנימיות בין מתמודדים שונים המעמידים עצמם להצבעה, חבה חובת זהירות מושגית
4 כלפי המועמדים. קיימת צפיות טכנית, היכולת לצפות התרחשות נזק למועמדים כתוצאה
5 מהתנהלותה של המפלגה, ובהעדר שיקולים של מדיניות משפטית השוללים את החובה, קיימת
6 גם צפיות נורמטיבית, הצורך לצפות התרחשות נזק למועמדים כתוצאה מהתנהלות המפלגה.
7 הוא הדין ביחס לקיומה של חובת זהירות קונקרטית, בין הנתבעת והתובע, וביחס לאירועים
8 נשוא התביעה. הנתבעת היתה אמונה על ניהול מערכת בחירות תקינה ושוויונית לכלל
9 המועמדים. הנתבעת יכולה היתה לצפות, וצריכה היתה לצפות, כי התנהגות מצדה העלולה
10 להביא לחוסר שוויוניות בין המועמדים, עלולה להביא להתרחשות נזק. העדר שוויוניות בין
11 מועמדים בהליך בחירות איננו סיכון טבעי ורגיל, אלא סיכון בלתי סביר, שמוטלת בגינו חובת
12 זהירות קונקרטית על הנתבעת, ועליה לנקוט אמצעי זהירות סבירים כדי למנוע.
13
- 14 אשם - נראה כי הנתבעת אכן נקטה באמצעים על מנת לוודא כי הבחירות המקדימות יתנהלו
15 בצורה תקינה ושוויונית. הנתבעת שלחה לבחורים מבעוד מועד את רשימת המועמדים אשר
16 כללה הן את שמותיהם והן את מספריהם של המועמדים; הנתבעת תלתה בקלפיות כרזות
17 גדולות בהן הופיעו תמונותיהם, שמותיהם ומספריהם של כל המועמדים (ובכלל זה תמונתו
18 הנכונה של התובע); הנתבעת הציבה בקלפיות אנשים מטעמה אשר הוסמכו לתת מענה לבעיות
19 שעוללות להתעורר במהלך יום הבחירות; הנתבעת שכרה לצורך ביצוע הבחירות הממוחשבות
20 חברת מחשוב אשר תהא אחראית על הצד הטכני של ניהול הבחירות, ועוד.
21
- 22 עם זאת, לא שוכנעתי שהנתבעת נקטה בכל האמצעים הסבירים על מנת למנוע אפשרות
23 התרחשותה של טעות מעין זו, קל וחומר על מנת לתקן את הטעות בשיבוץ התמונה השגויה
24 לאחר שזו התגלתה בשלב מוקדם ביום הבחירות. על אף שהנתבעת טענה כי חברת "מלם"
25 מתמחה בניהול בערכות בחירות ממוחשבות, הרי שלא הובאה ראיה באשר לכך ולא הונחו בפני
26 בית המשפט נתונים אשר יאפשרו לקבוע כי כך אמנם הדבר, ולמצער כי זה היה מצב הדברים
27 בשנת 2008. הנתבעת לא הביאה לעדות נציג מחברת "מלם" או נתונים לגבי התקשרותה עמה.
28 אף לא נסתרה טענת התובע כי הפריימריס נשוא התביעה היו הפעם הראשונה בה נערכה
29 הבחירה במתכונת זו של מסכי מגע.
30
- 31 בנוסף, הנתבעת לא הראתה כי קיימה תהליכי בקרה כלשהם, או מנגנון ביקורת כלשהו, או
32 ערכה בדיקות כלשהן, בנוגע לעבודתה של "מלם", ובכלל זה בנוגע לשיבוץ שמות המועמדים,
33 המספרים והתמונות. בין השאר, לא הוכח כי נערכה בדיקת "הרצה", כמעין "חזרה כללית",
34 אשר תאפשר למי מאנשי הנתבעת - המכירים את המועמדים טוב יותר מאנשי מלם ועשויים
35 היו להבחין בתמונה השגויה - לבחון את תפקוד המערכת הלכה למעשה טרם פתיחת הקלפיות.
36

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

- 1 מעבר לכך, הנתבעת לא הביאה עדויות מטעם חברת מלם (או בכלל), אשר היה בהן כדי לשפוך
2 אור על האמצעים שננקטו, אם ננקטו, למניעת תקלה מעין זו, קל וחומר לתיקון תקלה מעין זו
3 (או דומות לה) משעה שהיא מתרחשת. אף העד מטעם הנתבעת, מר דואק, לא ידע לומר אילו
4 אמצעים ננקטו, אם בכלל [פרוטוקול הדיון עמ' 17, ש' 7-11].
5
6 נקודת המוצא להמשך הדיון תהא אפוא כי הנתבעת התרשלה והפרה את חובת הזהירות
7 המוטלת עליה, שכן לא נקטה באמצעים סבירים למניעת הסיכון כי תתרחש טעות בשיבוץ פרטי
8 המועמדים במערכת המחשב - סיכון בלתי סביר ואשר אדם סביר יכול לצפותו - ולא נקטה
9 באמצעים סבירים, ולמעשה באמצעים כלשהם, לתיקון טעות אם תתרחש.
10
11 29. קשר סיבתי - עיקר הנזק לו טוען התובע הוא ירידה לטמיון של השקעתו הנתענת לצורך
12 הבחירות המקדימות - עלות מערכת הבחירות ואובדן הכנסה מעבודה בשל מערכת הבחירות.
13 ככל שהדברים אמורים בראשי נזק אלו, סבורני כי לא עלה בידי התובע להראות כי מתקיים
14 קשר סיבתי בינם ובין התרשלותה של הנתבעת.
15
16 כידוע, דרישת הקשר הסיבתי מורכבת משני רכיבים, קשר סיבתי עובדתי וקשר סיבתי משפטי,
17 ועל תובע המבקש להוציא מחברו לשכנע כי שתי הדרישות מתקיימות. בענייננו, אין צורך
18 להיזקק למבחנים המשמשים לבחינת קיומו של קשר סיבתי משפטי [מבחן הצפיות הסבירה,
19 מבחן הסיכון ומבחן השכל הישר], שכן הנסיון להשקיף על ההשקעה של התובע בבחירות
20 המקדימות כעל נזק, אינו צולח את המשוכה הראשונה של דרישת הקשר הסיבתי העובדתי.
21
22 30. קשר סיבתי עובדתי, הינו יחס של סיבה ומסובב בין שני מאורעות [ני אנגלרד, "יסודות
23 האחריות בנזיקין" דיני הנזיקין - תורת הנזיקין הכללית (מהדורה 2, ג' טדסקי עורך, תשל"ז)
24 119, בעמ' 178]. המבחן המקובל לבחינת קיומו של קשר סיבתי עובדתי ישיר בין התנהגות
25 עוולתית לבין הנזק הוא "מבחן הסיבה בלעדית אין" [sine qua non], או "מבחן האלמלא", לפיו
26 בוחנים אם אלמלא ההתנהגות העוולתית היה הנזק נגרם [ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה
27 המקומית בית שמש, פ"ד לו(1) 113, 144-145 (1982)].
28
29 על מנת לראות בהשקעתו הכספית של התובע בבחירות המקדימות משום נזק הקשור בקשר
30 סיבתי עובדתי להתרשלות מצד הנתבעת, יש צורך להגיע למסקנה כי אלמלא התרשלותה של
31 הנתבעת לא היה התובע משקיע השקעה כספית זו. ברם, התובע השקיע את מלוא השקעתו
32 הכספית בבחירות המקדימות עוד בטרם התבררה התרשלות הנתבעת, ולמעשה ללא קשר
33 אליה. אין חולק על כך שהתובע היה משקיע כספים אלו בבחירות המקדימות בין אם היתה
34 הנתבעת מתרשלת ובין אם לאו. ברור, אפוא, כי ההתרשלות אינה "הסיבה בלעדית אין"
35 להשקעה הכספית. הסיבה להשקעה הכספית הינה השאיפה להיבחר. לאמיתו של דבר, בטענה

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

- 1 לפיה השקעה כספית זו הינה בבחינת נזק ממוני, אשר נגרם כתוצאה מהתרשלותה של הנתבעת,
 2 מקופלת הטענה (או ההנחה) כי אלמלא התרשלות הנתבעת היה התובע זוכה לקבל חזרה לידינו
 3 את השקעתו הכספית בבחירות. על מנת להראות זאת, היה על התובע להראות כי אלמלא
 4 התרשלות הנתבעת היה התובע זוכה בבחירות המקדימות במקום הראשון וכי בעקבות זכייתו
 5 זו אף היה מחזיר לעצמו את ההשקעה הכספית.
 6
 7 בשים לב לנסיבות הייחודיות בהן מדובר, של מימוש שאיפות פוליטיות ונסיון להיבחר לכנסת,
 8 נכון יהיה להימנע מניתוח עיוני מדוקדק של בחינת סיבתיות עובדתית ביחס לנזק ממוני מיוחד,
 9 ולצאת מנקודת הנחה כי ניתן לוותר על דרישה אחרונה זו, של החזר ההשקעה הכספית. דהיינו,
 10 אין צורך שהתובע יראה כי היה בידו להחזיר לעצמו את ההשקעה הכספית כדי לראות בה
 11 משום נזק ממוני שגרמה ההתרשלות, שהרי ההשקעה הכספית נועדה לשרת שאיפות פוליטיות
 12 להיבחר לכנסת, אשר לא בהכרח נובעות משיקולים ממוניים, והטענה היא כי השקעה כספית זו
 13 ירדה לטמיון בשל ההתרשלות. עדיין, על מנת לשכנע כי ההשקעה אכן ירדה לטמיון כתוצאה
 14 מהתרשלותה של הנתבעת היה על התובע לשכנע כי אלמלא התרשלותה של הנתבעת לא היתה
 15 ההשקעה יורדת לטמיון, ובמלים אחרות כי אלמלא התרשלותה של הנתבעת היה התובע משיג
 16 את מטרתו ונבחר לכנסת, ולכל הפחות למקום הראשון במחוז חיפה.
 17
 18 31. האם הוכיח התובע כי אלמלא התרשלותה של הנתבעת, כלומר אלמלא התמונה השגויה במסך
 19 האישור, הוא צפוי היה לנצח בבחירות המקדימות ולהיבחר במקום הראשון במחוז חיפה?
 20 התובע לא עמד בנטל להוכיח זאת, ולו גם ברף ההוכחה הנמוך הנדרש של מאזן הסתברויות.
 21
 22 מתצהירו של התובע ומחקירתו עולה כי טענותיו באשר לתמיכה הרחבה שלדבריו צפוי היה
 23 לקבל בפריימריס אלמלא התמונה השגויה, מבוססות על הערכות כלליות פרי מוחו של התובע
 24 ותחושות אישיות שלו שאינן נתמכות ולו בראשית ראייה. כאשר נשאל התובע בחקירתו על סמך
 25 מה הוא מעריך כי 2,000 בוחרים התכוונו להצביע לו השיב התובע כך (עמ' 12):
 26 **"ש. על סמך מה אתה מניח שהיתה לך תמיכה כ"כ גדולה?**
 27 **ת. כי אני לא איש חמולות.**
 28 **ש. על סמך מה בן אדם שעושה הערכה או תחזית, קובע אותה בהסתמך על מדדים**
 29 **ופרמטרים מסוימים ולא רק תחושת בטן. על סמך מה אתה טוען שהגיעו 2000**
 30 **בעלי זכות בחירה שתומכים בך ושינו את בחירתם?**
 31 **ת. על סמך כל ההשקעה שלי לפני מערכת הבחירות, על סמך זה שאני לא איש**
 32 **חמולות ולא מקורבו של פוליטיקאי זה או אחר, על סמך זה שאני אקדמאי, על**
 33 **סמך זה שנכי צה"ל יצביעו עבורי ועל זה שאני איש כלכלה [חברה]. אני פניתי**
 34 **לכל הציבור ובנוסף לכך, הייתי מלווה בחברת יועצים, זה חלק מהוצאות**
 35 **הבחירות שלי, שהיו הכי גבוהות והוצאתי הרבה כסף על יחסי ציבור ופרסום.**
 36 **..., הכל דובר בטלפונים שביצענו לאנשים ואנשים אמרו "מועמד כזה אנחנו**
 37 **רוצים". ... זה היה מגובה בבדיקות טלפוניות עם אנשים שאישרו שהם יצביעו**
 38 **בשבילי."**
 39 ברי כי אין בעצם השקעתו של התובע בקמפיין בחירות, כפי שוודאי עשו גם יתר המועמדים,
 40 בכדי להוכיח כי מאמציו אלו אכן נשאו פרי.

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

1
2 32. את התמיכה הגורפת שצפוי היה התובע לקבל לטענתו, ניתן היה להוכיח, למשל, באמצעות
3 סקרים שנערכו מטעמו של התובע על ידי מכוון סקרים מקצועי, ככל שנערכו, בטרם הבחירות.
4 ניתן היה, למשל, לצרף מסמכי עבודה אותנטיים, ששימשו את המטה של התובע בקמפיין, כגון
5 רשימות שמיות של חברי ליכוד עמם יצרו אנשי התובע קשר ואשר סומנו ככאלה שהודיעו כי
6 יתמכו בו, ובצדס פרטי מצביעים שאין טעם לשוב וליצור עמם קשר כי הודיעו שיצביעו
7 למתמודד אחר, או שמות של בוחרים "מתנדנדים" עמם יש צורך לשוב וליצור קשר. ניתן היה,
8 למשל, להפנות לתוצאות מערכות בחירות קודמות, או מערכות בחירות מאוחרות יותר, בין
9 ברמת המחוז, בין במישור המוניציפלי, ובין במסגרת אחרת, ככל שהתובע השתתף בכאלה,
10 בכדי להמחיש את היקף בסיס התמיכה של התובע. בין כך ובין אחרת, ההערכה הסובייקטיבית
11 טעונה היתה הוכחה. לכל הפחות, ניתן היה להביא עדויות של מצביעים רבים, שיעידו כי לא
12 הצביעו עבור התובע רק בשל התמונה השגויה במסך האישור, עדויות במספר משמעותי, שהיה
13 בו כדי להטות את הכף אל עבר קבלת טענות התובע או למצער להצביע על מגמה משמעותית.
14
15 אכן, מטעם התובע העידו שני עדים אשר טענו כי התכוונו להצביע לתובע וחזרו בהם לאחר
16 שראו את התמונה השגויה במסך האישור. אך אינני סבור שיש בעדותם כדי לסייע לתובע, ולא
17 רק משום שעדותם של השניים לא היתה משכנעת. אלא גם מחמת העובדה שלא הובאו עדים
18 אחרים מלבדם. ודוק; בעת עדותם, נכחו באולם לא מעט פעילים שהגיעו "לתמוך" בתובע,
19 ושהדעת נותנת כי לפחות חלק מהם הצביעו בבחירות המקדימות ומטבע הדברים ביקשו
20 להצביע עבור התובע. העובדה כי אף אחד מהם לא הוחתם על תצהיר ולא הובא לעדות, מחייבת
21 את המסקנה כי עלה בידם לממש את כוונתם זו.
22
23 אפילו היה מי מהנוכחים באולם מצהיר ומעיד כי שינה את אופן הצבעתו בשל התמונה השגויה,
24 מספר העדים עדיין היה בטל בשישים לעומת ההפרש העצום בין מספר הקולות שקיבל התובע
25 ומספר הקולות שקיבלו המועמדים האחרים בכלל, והמועמד שהגיע למקום הראשון בפרט.
26 ודוק; לתובע הצביעו בפועל 246 חברי ליכוד מתוך 8,974 שהצביעו במחוז חיפה. מדובר בנתון
27 מספרי משמעותי עמו היה על התובע להתמודד בדרך של הבאת ראיות, ולא הערכות גרידא.
28 הפער בין התובע למועמדים שהגיעו לפניו, היה ניכר ביותר. כל אחד מהמועמדים אשר הגיעו
29 למקומות החמישי והרביעי, קיבל כפליים מן הקולות שקיבל התובע. בהשוואה למקומות השני
30 והשלישי היחס הוא פי ארבעה, וביחס למקום הראשון - פי שישה. כאשר הפער כה משמעותי,
31 אפילו ניתן היה לקבל את ההנחה (שלא הוכחה), כי אכן היו אי אלו מצביעים אשר שינו את
32 אופן הצבעתם בשל התמונה השגויה, הרי בהעדר אינדיקציה כמותית כלשהי, או הצטברות
33 עדויות מהימנות המגיעה לכדי "מסה קריטית", לא היה בנתון זה כשלעצמו כדי לשכנע בכך
34 שהדבר חזר על עצמו בהצבעתם של אלפי בוחרים, באופן שהוביל לשינוי כה קיצוני בתוצאות,
35 ממצב דברים בו אמור היה התובע לזכות במקום הראשון ועד להגעה למקום השישי והאחרון.
36

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

33. לאמור לעיל מצטרפות עובדות נוספות אשר כשלעצמן מעמידות בספק את טענתו של התובע לפיה התמונה השגויה במסך האישור היא הסיבה לכשלוננו בבחירות. נזכיר אותן בקצרה. ההצבעה כאמור נעשתה באמצעות מספרו ושמו של המועמד ולא על ידי בחירה בתמונתו, כאשר התמונה אשר הופיעה רק במסך האישור היוותה רק אמצעי נוסף לאימות ההצבעה. כמו כן, כאמור לעיל, לפני הבחירות המוקדמות נשלחו לבוחרים רשימות של המועמדים אשר כללו את שמותיהם ומספריהם של המועמדים, ובכל קלפי נתלו כרזות בהן הופיעו תמונות המועמדים בצירוף שמותיהם ומספריהם, כאשר בכרזות אלה הופיעה תמונתו הנכונה של התובע. כל הבוחרים ידעו כי הבחירה מתבצעת על פי מספרי המועמדים וכי המספר הוא מה שחשוב. הן מתצהירו של מר דואק, הן מעדותו של מר עכו מטעם התובע, עולה כי הבוחרים נוהגים להגיע לקלפי עם רשימה מוכנה מראש של מספרי המועמדים להם בכוונתם להצביע. קרי, הבוחרים הגיעו מוכנים להצבעה על פי המספרים ולתמונה שהופיעה במסך האישור היתה ככל הנראה משמעות פחותה. וככל שמי מהבוחרים אשר התכוונו להצביע לתובע נתן דעתו להעדר ההתאמה במסך האישור בין מספר המועמד של התובע לתמונה, ודעתו לא היתה נוחה מאישור ההצבעה או שהוא חכך בדעתו כיצד לנהוג, עמדו לרשותו נציגי ועדת הבחירות של הנתבעת בכל קלפי, אשר היו מודעים לטעות, ואשר יכולים היו לסייע לבוחרים ולהשיב לשאלותיהם.
- 17 בנוסף, דומני כי יש ממש בטענת הנתבעת לפיה לא היתה כל מניעה שאנשיו של התובע יביאו לידיעת כל תומכיו, ובכלל לידיעת בוחרים פוטנציאליים, כי התמונה במסך האישור שגויה וכי יש להתעלם ממנה. אדרבא, הדעת נותנת כי מן הסתם אנשיו של התובע - שהתובע אישר כי פעלו טלפונית ממטה וכן היו נוכחים בפתח כל קלפי - בהחלט עשו כן והביאו עובדה זו לידיעת מצביעים בכוח.
34. לבסוף, אין לשכוח כי בסופו של דבר הצביעו עבור התובע מעל ל- 200 אנשים שלא חזרו בהם מכוונתם להצביע לתובע רק בשל התמונה השגויה במסך האישור. כאשר נשאל התובע על כך בחקירתו טען התובע כי המדובר במכרים קרובים שלא התייחסו לתמונה (עמ' 10, ש' 12-22). התשובה תמוהה במקצת. האם מכרים קרובים אינם חוששים כי קולם יבוזז? אינם מעוניינים לוודא כי יצביעו עבורו?
- במסגרת סיכומיו שינה התובע את טעמו, וטען לגרסה אחרת לפיה הקולות שקיבל מקורם במצביעים שהצביעו לפני שארעה התקלה, אשר על פי טענתו החדשה של התובע, ארעה כשעתיים-שלוש שעות לאחר שהחלה ההצבעה. דין הטענה להידחות. ראשית, הטענה הינה בבחינת הרחבת חזית, שלא בא זכרה מוקדם יותר ולא ניתנה לנתבעת אפשרות להתמודד עמה. שנית, טענה עובדתית זו של התובע לא הוכחה בשום צורה, אף שהיה קל מאד להוכיחה, ולעניין זה די היה בהבאת עדות אחת של מי מתומכי התובע שהצביעו עבורו בשעות הבוקר. שלישית, הטענה בלתי סבירה. קל לדמיין טעות בעטיה התמונות שנתבקשו המועמדים להעביר נסרקו ושובצו באופן שגוי לכתחילה. מדובר למעשה בטעות אנוש, ולא בטעות מחשוב. קשה להעלות

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

- 1 על הדעת מה יכולה להיות הסיבה לכך שתמונה אשר הופיעה במערכת המחשב עם פתיחת
2 הקלפיות בצורה תקינה, נעלמה מן המחשב לפתע ובמקומה הופיעה תמונה אחרת, במהלך
3 ההצבעה, ללא כל סיבה נראית לעין. רביעית, טענת התובע בסיכומיו לא לגמרי עולה בקנה אחד
4 עם עדותו, שם ציין כי לא התכוון להצביע בבוקר ועשה כן בגלל שקיבל טלפונים מחברים
5 ששאלוהו מי זה האדם עם הזקן, וכאשר ביקש לראות זאת לא נתנו לו להיכנס בלי להצביע
6 ולכן הצביע (עמ' 10 ש' 6-11). כלומר, לפי עדותו, התקלה הופיעה עוד לפני הצבעתו, שהיתה
7 בשעת בוקר.
8
- 9 35. נזק – בנוסף, ובכל מקרה, התובע לא הוכיח כראוי את שיעור נזקו בגין ירידת ההשקעה
10 בבחירות לטמיון. כך, לעניין אובדן הכנסות של שלושה חודשים במהלך מערכת הבחירות,
11 התובע לא צירף כל אסמכתא אשר תבסס את הטענה בדבר אובדן הכנסות, לא בנוגע להכנסות
12 בפרקי זמן שלפני התקופה הרלבנטית ולא בנוגע להכנסות במהלכה. באשר להוצאות בגין
13 מערכת הבחירות, גם בהקשר זה לא צירף התובע אסמכתאות, למעט קטע מדו"ח מבקר
14 המדינה על ביקורת החשבונות של המתמודדים בבחירות המקדימות במפלגות השונות, בו
15 מצויין כי הסכום מבוסס על דו"ח שהגיש התובע. אפילו דו"ח אחרון זה שהגיש התובע עצמו
16 לא צורף, ולמעשה לא צורף דבר פרט לצילום מתוך דו"ח מבקר המדינה.
17
- 18 36. לאור כל האמור לעיל, התובע לא הוכיח קשר סיבתי בין התמונה השגויה במסך האישור
19 במערכת ההצבעה הממוחשבת לבין כשלונו בבחירות וירידת השקעתו בבחירות לטמיון,
20 השקעה ששיעורה אף הוא לא הוכח, ועל כן דין תביעתו להחזר השקעתו – להידחות.
21
- 22 37. שונים פני הדברים באשר לרכיב הנזק הבלתי ממוני הנתבע. אין ספק כי אכן נגרמה לתובע
23 עוגמת נפש כתוצאה מהתרשלותה של הנתבעת, ואין ספק כי נזק זה קשור קשר סיבתי, עובדתי
24 ומשפטי, להתרשלות.
25
- 26 עם זאת, הדברים אמורים רק ביחס לעוגמת הנפש אשר נגרמה כתוצאה ישירה מהטעות על כל
27 הכרוך בכך. אין המדובר במפח הנפש שנגרם לתובע בשל עצם הכישלון בבחירות, שכן כמפורט
28 לעיל לא הוכח כי הכישלון נבע מהתרשלות הנתבעת. על פני הדברים, הן מגובה הסכום הנתבע,
29 הן מדרך הטיעון, נראה כי התובע אינו מפריד בין שני רכיבים אלו. אכן, לא מן הנמנע כי
30 מבחינתו, התחושה הקשה שוודאי ליוותה אותו בסמוך לאחר הפריימריס אינה ניתנת לחלוקה,
31 ברם מושגית מדובר בשני רכיבים שונים לחלוטין, ורק האחד מהם בר-פיצוי. הפיצוי נובע מן
32 הטרחה שנגרמה לתובע, אשר נאלץ לפנות לגורמים רבים כמפורט לעיל בניסיון לתקן את
33 הטעות, ניסיון אשר לא צלח, וכן מתחושות קשות שוודאי חש, כגון תחושת חוסר האונים בשל
34 כך שהטעות לא תוקנה, תחושת הכעס שנלוותה לכך, וכיו"ב. בהביאי בחשבון את כלל נסיבות
35 העניין, אני פוסק לתובע פיצוי בגין עוגמת נפש בסך 20,000 ₪.
36

בית משפט השלום בחיפה

ת"א 11-04-14850 שראל נ' הליכוד - תנועה לאומית ליברלית

סוף דבר

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

38. אני מחייב את הנתבעת לשלם לתובע פיצוי בסך של 20,000 ₪ (כערכם היום), החזר אגרה חלקי בסך של 1,000 ₪, וכן שכ"ט עו"ד בסכום כולל של 4,000 ₪. כל הסכומים ישולמו בתוך 30 יום מהיום.

ניתן היום, כ"ד חשוון תשע"ה, 17 נובמבר 2014, בהעדר הצדדים.

אייל דורון, שופט

11
12